Találkozások

A pénztárosnő

Pénteken délután a Csillag téri ABC-áruház egyik pénztárában, ahol Kotroczó Béláné „verte a klaviatúrát", közel 120 ezer forintot fizettek a vásárlók. Szép teljesítmény mindkét oldalról nézve. Ügyelegtem a gondolák között, majd riadtan néztem az öt pénztár előtt kígyózó hosszú sorokra. Idősebb asszonyság mondta unokájának: — Ahhóz a szőkéhez álljunk, előbb kijutunk. — Igaza volt, magam is jól jártam. Bár, s ezt tapasztalatból mondom, nemcsak a pénztárosokon múlik a gyorsaság.

A szőke pénztárosnőt szeretik a vásárlók. Ő viszont még nem nagyon szokta meg a szegedi életet. Messziről került ide, a Fejér megyei Csabdi falucskában született, ott élnek szülei és testvérei is. Kíváncsivá tett, hogyan lesz valakiből kereskedő egy olyan eldugott kis településen, hiszen a városok, Tatabánya, Székesfehérvár messze esnek tőlük, még Bicske és Mány is távoli.

— Amióta eszemet tudom, kereskedő akartam lenni — mondta.

— Miért?

— Érdekelt, hogy mi van a pult túlsó oldalán. Két jelentkezési lapot kellett kitölteni, mind a kettőre azt írtam, hogy kereskedőnek megyek. Fölvettek a bicskei áfész vegyesboltjába, ahol a gyakorlati képzést adták, a fehérvári szakmunkásintézetben pedig elméleti oktatást.

— Kis boltban és kisebb településen közvetlenebb a kapcsolat?

— Igen, mindenki mindenkit ismer, s így is viszonyulnak egymáshoz a vevők és az eladók.

— Ez előny, vagy hátrány?

— Is, is. Előny, hogy megértenek minket, gondjainkat ismervén, de hátrány is, mert többet elvárnak tőlünk, hogy ezt azt tegyük félre. Viszont, ha mindenkinek nem jut az óhajtott cikkből, akkor megint ott a baj.

— Jó tanítómestere volt?

— Nagyon jó, igazi kereskedő. Radovics Zitának hívták, s a húgával együtt tanultam. Mindenbe beavatott bennünket, segített az elméleti kérdésekben is. Példaképem mégis a nagynéném volt, aki kiváló kereskedő. Úgy látszik, a család génjeiben ott búvik a kereskedelem. Nagybátyám is, s később öcsém és húgom is a kereskedőpályára került.

— Hogyan került Szegedre?

— Férjemmel Bicskén ismerkedtem meg, ott volt katona. Különben a MÁV-nál villanyszerelő, és Békés megyében élt a szüleinél. Ő nem akart dunántúli lenni, én nem akartam olyan messzire kerülni. Végül itt telepedtünk le, „semleges" területen. Az igazsághoz tartozik, hogy a vasút lakást ígért Szegeden, mert a férjemnek a rókusi főnökségen adtak állást.

— S lett lakás?

— Ha nem is rögtön, de három év múlva igen, egy OTP-önöklakáshoz jutottunk, itt, a Kereszttöltés utcában. Ez igazán közel esik az ABC-hez, nem kell buszoznom, s a gyerekemet is könnyű elkísérni az óvodába.

— Ezek szerint minden rendben lenne.

— Ez is igaz, de állandóan honvágyam van, alig akarom elhinni, hogy én szegedi vagyok. Itt senkink sincsen. Csak a kollégáim, s szerencsére, hogy olyan aranyosak, mert ha másképp lenne, már itt se volnék. Nyáron ugyan elfelejtkezem mindenről, de ősszel nagyon kívánkozom haza.

— Olykor haza kell látogatni.

— Megyünk is elég sűrűn.

— Gondolom anyagilag sem terheli meg Önöket, hiszen a férje vasutas, jár a szabadjegy.

— Szabadjeggyel a zsebünkben autóval járunk haza, a drága benzint fizetjük.

— Miért?

— Ezen a vonalon is rossz a közlekedés, a csatlakozások nem stimmelnek. Csak Budapestig megfelelő azután sokat kellene várakozni.

— A Csillag téri ABC az első szegedi munkahelye?

— Igen. Eladónak alkalmaztak, néhány hónapig minden osztályt végigjártam, kivéve a

hentes standot. A pénztárosok kevesen voltak, kérdezték tudok-e pénztárgépnél (Ratus Á—20) dolgozni. Mondtam, hogy igen, erre kineveztek.

— Melyik a jobb? Pénztárgépnél, vagy a pult mögött?

— Nekem az eladói terület fekszik jobban, ahol a vevőkkel foglalkozik a kereskedő.

— Ki a jó pénztáros?

— Akinek a figyelme, fegyelme és az áruismerete pontos. Kívülről, azaz fejből kell ismerni az árak zömét.

— Ön hány árunak tudja kívülről az értékét?

— Sokét. Nem tudnám megmondani mennyinek. A konzervek, az édességek, a mindennapi dolgoké; például a kenyér, tej, vaj, fölvágottak árát álmomból fölkeltve is „kopogtatom". Jobban kell viszont figyelni az állandóan változó cikkekre.

— A pénztárgép mellől mit lát, mit tapasztal a kereskedő?

— Minden, ami előttem történik igen érdekes tanulmány. Amíg sorban állnak a vevők, addig mindenki ideges, siet, de amikor a pénztárhoz érnek, már semmi sem sürgős.

— Egy bolti eladónak, pénztárosnak a legközelebbről van módja megismerni az embereket, azok anyagi helyzetét, életvitelüket, mondhatnám azt is, hogy a társadalmi rezdülések legjobb „reagensei".

— Erre azt válaszolom, hogy pénzes emberek laknak errefelé. Bár sokan talán könnyelműek is. A fizetés idején „bőkezűek"; Pick szalámit, drága húsokat és egyebeket visznek „gromoboly", két hét múlva, sokkal szerényebbek.

— Vannak-e ismerős vevői, törzskuncsaftjai?

— Sokan. Velük igen kellemes a kapcsolatom. Mondjam azt, hogy olyan emberek is idejárnak, akik elköltöztek a város másik felébe. Visszajönnek ide vásárolni.

— Most is jó az ellátás, a kínálat?

— Most, sajnos nem annyira jó. Mindig van valami hiány. De nemcsak nálunk, más üzletekben is hasonló a helyzet. Éppen nincs Pick szalámi, de lehet kapni diákcsemegét, vagy makói csípőst. Szép árut hoznak a mezőhegyesiek: parasztos kolbászt, sonkát, sütnivalókat, kolozsvári szalonnát. A beszerzés csatornái is bővültek, s ez jó.

Pénztárzárás után még hosszasan beszélgettünk a család hétköznapjairól, s arról is, hogy mikor válik igazi szegedivé Kotroczó Béláné. A kisleánya szegedi, ez a város szülőhelye. Végül maradunk a szakmánál.

— Ki a jó kereskedő? — kérdem.

— Aki megértő és nyugodt, s mindent ad, ami van, vagy ha más az igény, fölvilágosítja a vásárlót, mivel lehetne a legkönnyebben helyettesíteni a kívánt árut.

— S ki a jó vásárló?

— Visszafordíthatnám az előző válaszomat: aki megértő és nyugodt...

— Említette beszélgetésünk elején, hogy kíváncsi volt a pult másik oldalára, ezért lett kereskedő. Mi történt? Kielégítette az élet a hajdani kislány kíváncsiságát?

— Sablonos, amit mondok, de igen, s ha újra kezdeném, megint ezt a szakmát választanám. Legfeljebb annyival változtatva, hogy szakközépiskolába iratkoznék, mint testvéreim is tették. A magasabb képzettség ma már nélkülözhetetlen.

GAZDAGH ISTVÁN

Polner Zoltán

Szélheverés

Kék csattogás
az utakon:
holdfénybe rejtett
elfeleitett
kék csattogás.
parázs-mezők.

Fényeskedik
a rozmaring
Tündöklő álom
ver. Kószáló
szélheverés.
madarak és

nagy harmatok
viszik a napot.
Jegykendőn nézett
messziségek.
Vér kaszából:
a szó halott.

Csengés a fák
vaslombjain.
haiszállal sújtott
nyári égbolt.
megbolygatott
kék csendűlés.

Lődi Ferenc

Wiener Walzer

A Wiener Walzer megy velem.
rohan.
kiránt a kedves kishazából
s az úticél még oly távol.
Egész éiszaka szakad rám.
míg átiutok Ausztrián.
s a gondolatra gondolat fogan.

Az állomás mind pisla fényben áll.
s csak elsuhannak idegenül.
Gubbaszt a csönd, a szívemen ül.
senki sem szól, a fülke mélv.
akár a titkos szenvedélv.
Hallgatok hát hosszan, befelé bár...

Minden órával közelebb érek
hozzád, fiam, visz a vonat
s elgondolom hosszú csókomat.
az ölelésem, ió szavam.
lehet, tán el is sírom magam.
bár mindig erős voltam teérted.

Megérdemelted? Érzem, nem tudom.
Elsőszülöttként megelőzted
öcséd, húsod, hát szeresd őket.
tőlük is elszakadva már.
Bennük a haza megtalál.
ha nekem nem lesz több májusom.

Visszük keresztünk a názáreti
Jézus nyomán a Golgotáig
s az út végén már fölparázslik,
akár szívem, a bánatos,
melvre a magány rátapos
s árnyát a hosszú éit is ráveti.

Én nagy fiam, te legszebb hitem
már.
kiszaladtál az életünkből.
hétvégeken a lélek bőitől:
összejöhetnénk, száz kacai
hagyná el torkunk, haiai...
Gondold el, már semmi élmény
nem vár.

Égtem fiam a Gvehenna tüzén,
mégis az élet örök anyám.
Én olyan voltam: éhes, falánk.
Osztályom küldött — hűség neki —,
mégis csak a rosszat döngeti,
így akarta ezt minden szülém.

Mit mondiak még? Lásd, megvek
hozzád.
szinte vakon, süketen, némán,
a hazát hoztam el, most nézz rám:
ilven vagvok, csak az apád,
vagvont én nem hagvok rád
de tiéd lehet még az ország.

Kétszer megtalált nyelvemlék

A Königsbergi Töredék

Nemzeti értékeink sorsa nem szűkölködik regénybe, sőt gyakran rémregénybe illő fejezetekben, ahogy maga nemzeti történelmünk sem. Tatár, török dúlta kolostorainknak, templomainknak nemcsak arany és ezüst kincsei, ötvösremekei szóródtak annyiszor szanaszéjjel, hanem a nyelv fölbecsülhetetlen kincseit őrző kéziratos könyvek, a kódexek is.

Bécsi-kódex, Müncheni-kódex, Königsbergi Töredék, Dubnici Krónika, Nikolsburgi Rovásábécé — az elnevezések is jól mutatják nyelvemlékeink szétszóródását, vándorlását. Nemrég a régi Dalmácia (ma: Jugoszlávia) egyik kolostorában, Sibenikben bukkant föl a XIV. századi becses nyelvemlékünk, egy magyar nyelvi könyörgés.

Gyakran kétszer is föl kellett fedeznünk egy-egy nyelvemléket. Ilyen a Königsbergi Töredék is, a Halotti Beszéd (Latiatuc feleym...) után korban a második szövegemlékünk, amelynek örvendetes újrafölfedezéséről a napokban vehettünk hírt.

Maga az első fölfedezés sem ment egészen simán. Nem is az eredeti kódexben fedezték föl a becses nyelvemléket, hanem egy latin nyelvű kódex kötésében: a XIV. századi könyvkötő szabdalta szét a számára érthetetlen, idegen szövegű lapokat, egyetlen oldalt hagyva meg csak ún. „védőlevél"-ül a bekötött kódex elején. A szétszabdalt XIII. századi magyarországi eredetű kódexről azt tudjuk, hogy 1393-ban már Boroszlóban — a mai Wroclawban — volt. (A magyar nyelvemlék többi részét, a hiányos szövegű pergamencsíkokat, a Königsbergi Töredék Szalagjait — a bőrkötés alól később áztatták ki.)

Az első fölfedezés jó százhúsz éve, 1863-ban történt, ekkor tűnt föl a latin kódexet tanulmányozó H. Franz Hipler königsbergi káplánnak a fura idegen nyelvű szöveg a kötet védőlapján, s fölhívta rá a könyvtár igazgatójának, Julius Zachernek figyelmét, aki nem tudván megfejteni, milyen nyelven lehet írva a furcsa kilenc sor, lemásolta, s elküldte barátjának, August Friedrich Pottnak, a hallei egyetem nyelvészprofesszorának. Az általános nyelvészet tanára már észrevette, hogy itt a finnugor nyelvcsaládhoz tartozó nyelvről lehet csak szó, s megküldte Altemburgba, Johann Gabelentznak, a híres urál-altaji nyelvésznek, aki fölismerte a kilencsoros szöveg magyar eredetét, s meg is küldte a német fordítással együtt Pottnak. De nemcsak neki: mivel 1858-ban a Magyar Tudós Társaság — az Akadémia — külső tagjául választotta, hálából Akadémiánk titkárának, Toldy Ferencnek is elküldte, s ő mindjárt 1863-ban ismertette is azt „Ó-magyar nyelvemlék a XIII. századból, s a magyar nyelv fejlődési korszakai" címmel. Ugyancsak ő indítványozta, hogy az akkor fölfedezett fontos nyelvemlék a Königsbergi Töredék nevet kapja.

A tudósok később a XIV. század derekára tették a nyelvemlék eredetét, az idő azonban az első ismertetőt igazolta: a Szűz Máriát magasztaló versszerű részlet (föltehetőleg egy nagyobb Mária-legenda része) az 1200-as évek első évtizedeiben keletkezhetett, megelőzve a XIII. század végére tehető Ó-magyar Mária siralom szövegét, amely nemrég tért haza a leuveni (löweni) egyetemi könyvtárból, Belgiumból, ahová német jóvátételként került az I. világháborúban elpusztított könyvtár anyagának pótlásakor. (A jóvátételi bizottság egy müncheni antikváriumtól szerezte meg, aki Toscanában vásárolta a magyar verset őrző kódexet.)

S itt kapcsolódik valamelyest a két nyelvemlék története: a Königsbergi Töredék a II. világháború viharában tűnt el, s bukkant föl utóbb, hogy most talán visszatérhessen maga is legillőbb helyére.

A Magyar Irodalmi Lexikon 1963-ban még azt írta, hogy „A nyelvemléket a kalinyingrádi egyetemi könyvtár őrzi." (Kalinyingrád lett az egykori Königsberg neve, mikor a Szovjetunióhoz került.) Kiderült azonban, hogy ez megalapozatlan föltevés volt: a frontok közeledvén ugyanis a németek igyekeztek menteni a königsbergi könyvtár értékeit: egy részüket tengeren át, hajón elszállították, a többit vidéki kolostorokban, udvarházakban rejtették el, s a hat rejtekhely közül három Lengyelországhoz került a békekötéskor.

Az elmúlt év decemberében közölte a Varsói Központi Régi Levéltár igazgatója a magyar kutatókkal, hogy a becses magyar nyelvemléket megtalálták Torun városában, a Kopernikusz Egyetem Könyvtárában! A négy magyar nyelvű szalag azonban, amelyeket a háború előtt üveglapok közé zárva őriztek, egyelőre lappang. Reméljük, hogy hamarosan a szalagok is hazakerülnek.

SZILÁGYI FERENC

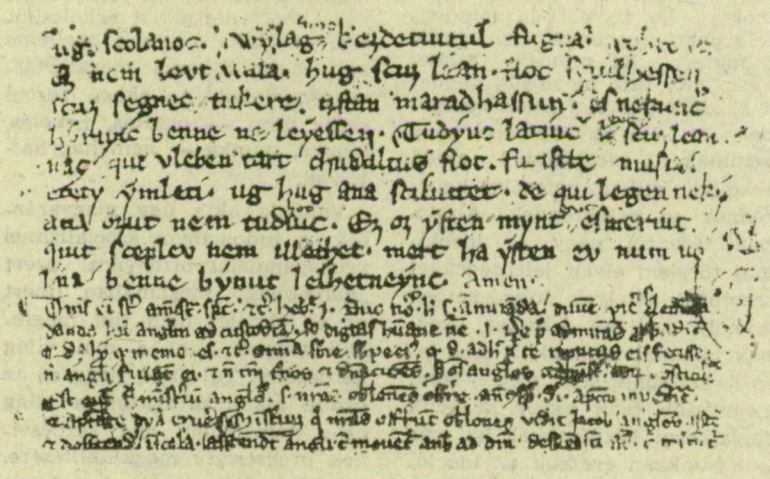

A Königsbergi Töredék nagyított fotókópiája